

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 22 lutego 2018 r.¹

Sprawa C-20/17

Vincent Pierre Oberle

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Kammergericht Berlin (wyższy sąd krajowy w Berlinie, Niemcy)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Europejskie poświadczenie spadkowe – Jurysdykcja ogólna sądu państwa członkowskiego do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku – Uregulowanie innego państwa członkowskiego przewidujące ustanowienie krajowego poświadczenia spadkowego używanego do podobnych celów

I. Wprowadzenie

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego² jest stosowane od dnia 17 sierpnia 2015 r. Niniejsze odesłanie prejudycjalne jest trzecim w kolejności, w którym sąd państwa członkowskiego zwraca się do Trybunału o dokonanie wykładni przepisów tego rozporządzenia³.

2. Tym razem wątpliwości sądu odsyłającego dotyczą stosunku pomiędzy rozporządzeniem nr 650/2012 a krajowymi przepisami dotyczącymi spraw spadkowych. Precyzyjniej rzecz ujmując, Kammergericht Berlin (wyższy sąd krajowy w Berlinie, Niemcy) pragnie ustalić, czy art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określa jurysdykcję także w odniesieniu do postępowań dotyczących wydawania krajowych poświadczeń spadkowych. Oznaczałoby to, że państwa członkowskie nie mogą w tym zakresie wprowadzać reguł określających jurysdykcję krajową w sposób odmienny od tego, który został przewidziany w tym rozporządzeniu.

¹ Język oryginału: polski.

² Dz.U. 2012, L 201, s. 107.

³ Trybunał orzekł już co do pierwszego odesłania prejudycjalnego wyrokiem z dnia 12 października 2017 r., Kubicka (C-218/16, EU:C:2017:755, pkt 53, 54). Drugie odesłanie prejudycjalne oczekuje na rozstrzygnięcie Trybunału. W dniu 13 grudnia 2017 r. przedstawiłem opinię w tej sprawie. Zobacz moja opinia w sprawie Mahnkopf (C-558/16, EU:C:2017:965, pkt 90).

3. Zagadnienie to jest niezwykle skomplikowane, a znaczenie praktyczne przyszłego wyroku Trybunału, który zostanie wydany w niniejszej sprawie, jest szersze, aniżeli miało to miejsce w przypadku sprawy Mahnkopf⁴. Przypomnę, że tocząca się sprawa Mahnkopf dotyczy jednostkowego uregulowania prawa niemieckiego. W niniejszej sprawie chodzi zaś o rozstrzygnięcie zagadnienia mogącego mieć znaczenie dla wszystkich państw członkowskich, w których przewidziano możliwość wydawania krajowych poświadczeń spadkowych przez organy sądowe⁵.

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

4. W myśl art. 3 ust. 1 lit. g) i art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012:

„g) »orzeczenie« oznacza każdą decyzję w sprawach dotyczących dziedziczenia wydaną przez sąd państwa członkowskiego, niezależnie od nazwy takiej decyzji, w tym postanowienie w przedmiocie ustalenia kosztów postępowania wydane przez urzędnika sądowego; [...]».

2. Do celów niniejszego rozporządzenia termin »sąd« oznacza każdy organ sądowy i wszystkie inne organy oraz przedstawiciele zawodów prawniczych właściwych w sprawach spadkowych, którzy wykonują funkcje sądowe lub działają na podstawie przekazania uprawnień przez organ sądowy lub działają pod kontrolą organu sądowego, pod warunkiem że takie inne organy i przedstawiciele zawodów prawniczych zapewniają gwarancje bezstronności i prawa wszystkich stron do bycia wysłuchanymi oraz pod warunkiem, że ich orzeczenia na mocy prawa państwa członkowskiego, w którym działają:

- a) mogą być przedmiotem zaskarżenia do organu sądowego lub ponownego rozpoznania przez organ sądowy; oraz
- b) mają moc i skutek podobne do orzeczenia organu sądowego w takiej samej sprawie. [...]».

5. W myśl art. 4 rozporządzenia nr 650/2012, zatytułowanego „Jurysdykcja ogólna” i zamieszczonego w rozdziale II tego rozporządzenia, zatytułowanym „Jurysdykcja”:

„Sądy państwa członkowskiego, w którym zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci, mają jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku”.

6. Artykuł 62, zatytułowany „Ustanowienie europejskiego poświadczenia spadkowego”, stanowi:

„1. Niniejszym rozporządzeniem ustanawia się europejskie poświadczenie spadkowe (zwane dalej »poświadczeniem«), które jest wydawane w celu wykorzystania w innym państwie członkowskim i które rodzi skutki wymienione w art. 69.

2. Korzystanie z poświadczenia nie jest obowiązkowe.

4 Zobacz przypis 3.

5 Warto też zaznaczyć, że w dniu 24 listopada 2017 r. do Trybunału wpłynęło odesłanie prejudycjalne, w którym sąd polski zwraca się o wyjaśnienie wątpliwości związanych z wydawaniem krajowych poświadczeń spadkowych przez organ pozasądowy, w tym przypadku – notariuszy. Mam tu na myśli odesłanie prejudycjalne w sprawie WB, C-658/17.

3. Poświadczenie nie zastępuje dokumentów wewnętrznych wykorzystywanych do podobnych celów w państwach członkowskich. Jednak poświadczenie wydane w celu wykorzystania w innym państwie członkowskim rodzi także skutki wymienione w art. 69 w państwie członkowskim, którego organy wydały to poświadczenie zgodnie z niniejszym rozdziałem”.

B. Prawo niemieckie

7. Stosownie do § 105 Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (ustawy o postępowaniu w sprawach rodzinnych oraz sprawach rozstrzyganych w postępowaniu niespornym, zwanej dalej „FamFG”), w wersji z dnia 17 grudnia 2008 r., obowiązującej od dnia 1 września 2009 r.:

„W innych postępowaniach prowadzonych na podstawie przepisów niniejszej ustawy jurysdykcję mają sądy niemieckie, jeśli właściwy miejscowo jest sąd niemiecki”.

8. Właściwość miejscową w sprawach spadkowych na tle prawa niemieckiego ustala się na podstawie § 343 FamFG. Przepis ten w brzmieniu nadanym przez Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften (ustawę o międzynarodowym prawie spadkowym, o zmianie przepisów dotyczących sądowego poświadczenia dziedziczenia oraz o zmianie innych przepisów) z dnia 29 czerwca 2015 r., która weszła w życie w dniu 17 sierpnia 2015 r., stanowi:

„1. Właściwy miejscowo jest sąd, w którego okręgu spadkodawca miał w chwili śmierci miejsce zwykłego pobytu.

2. Jeżeli w chwili śmierci spadkodawca nie miał miejsca zwykłego pobytu w kraju, właściwy jest sąd, w którego okręgu spadkodawca miał ostatnie miejsce zwykłego pobytu w kraju.

3. Jeśli właściwości nie da się ustalić na podstawie ust. 1 i 2, sądem właściwym jest Amtsgericht Schöneberg [sąd rejonowy Schöneberg] w Berlinie, w razie gdy spadkodawca jest Niemcem albo przedmioty spadkowe znajdują się na terenie kraju. [...]”.

III. Stan faktyczny sporu stanowiącego przedmiot postępowania głównego i pytanie prejudycjalne

9. Adrien Théodore Oberle, obywatel francuski, który miał swoje ostatnie miejsce zwykłego pobytu we Francji, zmarł w dniu 28 lutego 2015 r. A.T. Oberle pozostawił po sobie dwóch synów. Jednym z nich jest Vincent Pierre Oberle, wnioskodawca w sprawie przed sądem odsyłającym. Składniki majątku spadkowego są położone we Francji i w Niemczech.

10. Sąd francuski wydał krajowe poświadczenie spadkowe, stwierdzające, że V.P. Oberle oraz jego brat dziedziczą spadek po zmarłym po połowie.

11. Następnie V.P. Oberle wystąpił do Amtsgericht Schöneberg (sądu rejonowego Schöneberg, Berlin, Niemcy) – jako sądu właściwego na podstawie § 105 i § 343 ust. 3 zdanie pierwsze FamFG dla spraw dotyczących dziedziczenia po A.T. Oberlem – o wydanie krajowego poświadczenia spadkowego ograniczonego do majątku spadkowego położonego w Niemczech. Poświadczenie to miało stwierdzać, że na podstawie prawa francuskiego majątek ten dziedziczą V.P. Oberle i jego brat.

12. Amtsgericht Schöneberg (sąd rejonowy Schöneberg) uznał się jednak za niewłaściwy do wydania krajowego poświadczenia spadkowego na podstawie art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 oraz art. 15 tego rozporządzenia. W ocenie tego sądu przepisy prawa niemieckiego nie mogą rozstrzygać o właściwości międzynarodowej w odniesieniu do postępowania dotyczącego wniosku V.P. Oberlego. Przepisy prawa

krajowego muszą bowiem ustąpić pierwszeństwa przepisom rozporządzenia nr 650/2012. Oznacza to, że sądy francuskie, jako sądy państwa członkowskiego, w którym zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci, mają jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku, w tym i w odniesieniu do wniosku V.P. Oberlego, nie zaś sądy niemieckie.

13. V.P. Oberle zaskarżył rozstrzygnięcie Amtsgericht Schöneberg (sądu rejonowego Schöneberg) przed sądem odsyłającym.

IV. Pytanie prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

14. W tych okolicznościach Kammergericht Berlin (wyższy sąd krajowy w Berlinie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem:

„Czy art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że ustanawia on również wyłączną jurysdykcję krajową do wydawania w państwach członkowskich krajowych poświadczeń spadkowych, których europejskie poświadczenie spadkowe nie zastępuje (zob. art. 62 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012), co skutkuje tym, że odmienne postanowienia wprowadzone przez ustawodawców krajowych w odniesieniu do jurysdykcji krajowej do wydawania krajowych poświadczeń spadkowych – takie jak np. § 105 FamFG w Niemczech – są nieskuteczne ze względu na ich sprzeczność z mającym nadrzędny charakter prawem Unii?”.

15. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym został złożony w sekretariacie Trybunału w dniu 18 stycznia 2017 r.

16. Uwagi na piśmie przedstawiły rządy niemiecki, polski, portugalski oraz Komisja Europejska. Rząd niemiecki, francuski i polski oraz Komisja wzięły udział w rozprawie, która odbyła się w dniu 23 listopada 2017 r.

V. Analiza

A. Uwagi wprowadzające

17. Pytanie prejudycjalne zostało sformułowane w sposób, który może sugerować, jakoby sąd odsyłający dążył do wyjaśnienia, czy art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określa „jurysdykcję wyłączną” w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych.

18. Należy jednak przypomnieć, że pojęcie „jurysdykcji wyłącznej” ma specyficzne znaczenie w kontekście przepisów regulujących międzynarodowe postępowanie cywilne.

19. Na tle norm systemu brukselskiego Trybunał wyjaśnił, że normy ustanawiające jurysdykcję wyłączną stanowią wyjątek od ogólnych zasad jurysdykcji⁶ i wiążą w sposób szczególny zarówno strony, jak i sąd⁷. Strony nie mogą na przykład, co do zasady, wyłączyć stosowania tych przepisów w drodze umowy, ani w drodze wdania się w spór.

⁶ Zobacz wyrok z dnia 12 maja 2011 r., BVG (C-144/10, EU:C:2011:300, pkt 30).

⁷ Zobacz wyrok z dnia 13 lipca 2006 r., GAT (C-4/03, EU:C:2006:457, pkt 24).

20. Uważam jednak, że dla odpowiedzi na pytanie prejudycjalne nie ma znaczenia to, czy art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 ustanawia „jurysdykcję wyłączną” we wskazanym wyżej rozumieniu. Państwa członkowskie nie mogą bowiem za pomocą przepisów krajowych modyfikować norm jurysdykcyjnych prawa Unii, o ile nic innego nie wynika z ich treści także wówczas, gdy normy te dotyczą jurysdykcji niewyłącznej.

21. Poprzez pytanie prejudycjalne sąd odsyłający pragnie zatem w istocie ustalić, czy art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określa jurysdykcję w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych.

22. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie wymaga w pierwszej kolejności dokonania oceny, czy krajowe poświadczenia spadkowe i postępowania ich dotyczące, są objęte zakresem zastosowania rozporządzenia nr 650/2012.

B. Czy krajowe poświadczenia spadkowe są objęte zakresem zastosowania rozporządzenia nr 650/2012?

1. Krajowe poświadczenia spadkowe w prawie państw członkowskich

23. Wnioski płynące z badań komparatystycznych wskazują, że krajowe poświadczenia spadkowe, które wykorzystywane są w niektórych państwach członkowskich, wykazują względem siebie daleko idące odmienności.

24. Przyjmując za kryterium to, jaki organ bierze udział w wydaniu krajowego poświadczenia spadkowego, można wyróżnić trzy kategorie takich poświadczeń: poświadczenia sądowe, poświadczenia wydawane przez notariuszy oraz oświadczenia prywatne⁸. Kryterium to może być jednak zawodne dla scharakteryzowania krajowych poświadczeń spadkowych, gdyż nawet w ramach tych kategorii występują daleko idące różnice pomiędzy rozwiązaniami przyjmowanymi w poszczególnych państwach członkowskich. Odmienności te dotyczą charakteru krajowych poświadczeń spadkowych, zakresu i sposobu dokonywania ustaleń będących podstawą informacji zamieszczonych w treści poświadczenia, a także skutków tych poświadczeń⁹.

25. W każdym razie można w uproszczeniu przyjąć, że w krajowych poświadczeniach spadkowych ujawniane są informacje dotyczące dziedziczenia po określonej osobie, w tym informacje dotyczące osób, którym przysługują określone uprawnienia w związku ze śmiercią spadkodawcy. Poświadczenia te zwykle pozwalają na wykazanie tych okoliczności względem organów publicznych i osób trzecich¹⁰.

⁸ J. Basedow, A. Dutta, C. Bauer i in., Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession, *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, vol. 74, 2010, nb. 266.

⁹ B. Laukemann, The European Certificate of Succession: Portrait of a New Instrument in European Private International Law, w: B. Hess, M. Bergström, E. Storskrubb (editors), *EU Civil Justice: Current Issues and Future Outlook*, Oxford, Hart Publishing, 2016, s. 164.

¹⁰ Zobacz Deutsches Notarinstitut (en coopération avec H. Dörner i P. Lagarde), *Étude de droit comparé sur les règles de conflits de juridictions et de conflits de lois relatives aux testaments et successions dans les Etats membres de l'Union Européenne. Rapport Final: Synthèse et Conclusions*, http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm, s. 76–86; P. Wautelet, w: A. Bonomi, P. Wautelet, *Le droit européen des successions, Commentaire du règlement (UE) n° 650/2012, du 4 juillet 2012*, 2e éd., Bruxelles, Bruylant, 2016, s. 772–775.

2. Krajowe poświadczenia spadkowe na tle rozporządzenia nr 650/2012

26. Rozporządzenie nr 650/2012 nie posługuje się w ogóle sformułowaniem „krajowego poświadczenia spadkowego”. W rozporządzeniu napotykamy natomiast na sformułowanie dotyczące „dokumentów wewnętrznych wykorzystywanych do podobnych celów [do których wykorzystywane jest europejskie poświadczenie spadkowe] w państwach członkowskich”, których – zgodnie z art. 62 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012 i jego motywem 67 zdanie pierwsze – europejskie poświadczenie spadkowe „nie zastępuje”.

27. Według wyjaśnień zamieszczonych w motywie 67 zdanie drugie rozporządzenia nr 650/2012 europejskie poświadczenie spadkowe wykorzystywane jest do wykazywania statusu między innymi spadkobierców oraz ich praw i uprawnień w państwach członkowskich innych niż to państwo członkowskie, w którym poświadczenie zostało wydane. Dokumentami wewnętrznymi, które służą podobnym celom, są właśnie krajowe poświadczenia spadkowe¹¹.

28. Sąd odsyłający także traktuje krajowe poświadczenie spadkowe, którego dotyczy postępowanie główne, jako „dokument wewnętrzny”, o którym mowa w art. 62 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012. Pytanie prejudycjalne odnosi się bowiem do „krajowych poświadczeń spadkowych, których europejskie poświadczenie spadkowe nie zastępuje”. W treści pytania wprost odwołano się zresztą do art. 62 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012.

3. Krajowe poświadczenia spadkowe a zakres zastosowania rozporządzenia nr 650/2012

29. Punktem wyjścia dla dalszych rozważań jest wyjaśnienie, czy krajowe poświadczenia spadkowe są w ogóle objęte zakresem zastosowania rozporządzenia nr 650/2012.

a) Stanowiska stron

30. Wprost do tego zagadnienia odnoszą się wyłącznie rząd polski w uwagach pisemnych oraz Komisja w stanowisku przedstawionym na rozprawie. Rząd ten oraz Komisja uważają, że krajowe poświadczenia spadkowe i postępowania o ich wydanie są objęte zakresem zastosowania rozporządzenia nr 650/2012.

31. Pośrednio do tego zagadnienia nawiązuje także rząd niemiecki. Zdaniem tego rządu z art. 62 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012 wynika, że krajowe przepisy regulujące wydawanie takich poświadczeń są stosowane równolegle do przepisów rozporządzenia nr 650/2012. Podobne stanowisko prezentuje rząd portugalski.

b) Artykuł 1 rozporządzenia nr 650/2012 jako przepis wyznaczający zakres zastosowania tego rozporządzenia

32. W rozporządzeniu nr 650/2012 zamieszczone zostały normy prawa materialnego (normy kolizyjne) i normy międzynarodowego postępowania cywilnego (normy jurysdykcyjne). Przedmiotowy zakres zastosowania rozporządzenia nr 650/2012, wyznaczony przez jego art. 1, przedstawia się zasadniczo tak samo w odniesieniu do obydwu rodzajów przepisów¹².

33. Rozporządzenie odnosi się do dziedziczenia majątku po osobach zmarłych (art. 1 ust. 1 zdanie pierwsze tego rozporządzenia). Kwestie wyłączone z zakresu zastosowania rozporządzenia nr 650/2012 zostały wymienione w art. 1 ust. 2 tego rozporządzenia. Mają one jednak charakter przedmiotowy i nie dotyczą w zasadzie instrumentów prawnych i procedur, które odnoszą się do spraw spadkowych.

¹¹ Zobacz pkt 25 niniejszej opinii.

¹² Zobacz moja opinia w sprawie Mahnkopf (C-558/16, EU:C:2017:965, pkt 90).

34. Pewien wyjątek stanowi art. 1 ust. 2 lit. l), który wyłącza z zakresu zastosowania rozporządzenia nr 650/2012 wszelkie wpisy do rejestru praw do nieruchomości lub rzeczy ruchomych oraz dotyczące ich wymogi prawne i skutki tych wpisów lub ich braku¹³. W art. 1 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012 nie zamieszczono postanowień mogących sugerować, że inne instrumenty prawne i procedury, które niewątpliwie dotyczą dziedziczenia majątku po osobach zmarłych, nie są objęte zakresem zastosowania tego rozporządzenia.

c) Znaczenie art. 62 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012 przy wyznaczaniu zakresu zastosowania tego rozporządzenia

35. Powstaje pytanie, czy o wyłączeniu krajowych poświadczeń spadkowych z zakresu zastosowania rozporządzenia nr 650/2012 nie przesądza art. 62 ust. 3 zdanie pierwsze tego rozporządzenia, który przewiduje, że europejskie poświadczenie spadkowe „nie zastępuje” dokumentów wewnętrznych wykorzystywanych do podobnych celów w państwach członkowskich.

36. W doktrynie wyrażono pogląd, że art. 62 ust. 3 zdanie pierwsze rozporządzenia nr 650/2012 określa stosunek europejskiego poświadczenia spadkowego do krajowych poświadczeń spadkowych. Nie ma on na celu wyłączenia krajowych poświadczeń spadkowych poza zakres norm jurysdykcyjnych rozporządzenia nr 650/2012¹⁴.

37. Przychyłam się do tego poglądu. Należy zauważyć, że z art. 62 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012 wynika, że korzystanie z europejskiego poświadczenia spadkowego nie jest obowiązkowe. W świetle wskazówki zamieszczonej w motywie 69 zdanie drugie rozporządzenia nr 650/2012 osoby uprawnione do złożenia wniosku o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego nie mają obowiązku korzystania z poświadczenia. Osoby te mogą bowiem korzystać „z innych instrumentów dostępnych na mocy [...] rozporządzenia (orzeczeń, dokumentów urzędowych i ugód sądowych)”. Chodzi zatem o posługiwanie się tymi instrumentami do tych samych celów, dla których wykorzystywane może być europejskie poświadczenie spadkowe. Do tych instrumentów należy zaliczyć także krajowe poświadczenia spadkowe. W założeniu mają one być bowiem wykorzystywane do podobnych celów jak europejskie poświadczenie spadkowe¹⁵. Oznacza to, że krajowe poświadczenia spadkowe są zatem również – posługując się sformułowaniem z motywu 69 rozporządzenia nr 650/2012 – „dostępne” na mocy tego rozporządzenia.

38. Do odmiennych wniosków nie prowadzi interpretacja art. 62 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012 oparta na założeniu, że krajowe poświadczenia spadkowe są przeznaczone do wewnętrznego użytku w danym państwie członkowskim. Mogłoby to oznaczać, że europejskie poświadczenie spadkowe „nie zastępuje” krajowych poświadczeń spadkowych, gdyż jest ono wydawane w celu wykorzystania w państwach członkowskich innych niż państwo, którego organy są właściwe do wydania takiego poświadczenia (art. 62 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012).

¹³ W tej kwestii zobacz wyrok z dnia 12 października 2017 r., Kubicka (C-218/16, EU:C:2017:755, pkt 53, 54).

¹⁴ W tym duchu M. Margoński, Wyłączny charakter jurysdykcji wynikającej z art. 4 unijnego rozporządzenia spadkowego (analiza na kanwie pytania prejudycjalnego w sprawie C-20/17, Oberle), *Polski Proces Cywilny*, 2017, nr 3, s. 447. W drodze wykładni tego przepisu w doktrynie omówiono kilka możliwych sposobów kształtowania się wzajemnych relacji pomiędzy europejskim poświadczeniem spadkowym i krajowymi poświadczeniami spadkowymi. Zobacz A. Fötschl, The Relationship of the European Certificate of Succession to National Certificates, w: A. Bonomi, Ch. Schmid (editeurs), *Successions internationales. Réflexions autour du futur règlement européen et de son impact pour la Suisse. Actes de la 22e Journée de droit international privé du 19 mars 2010 à Lausanne*, Genève, 2010, s. 101; D. Stamatiadis, w: H. Pamboukis (editor), *EU Succession Regulation No 650/2012. A Commentary*, Oxford, C.H. Beck, Hart Publishing, 2017, s. 591.

¹⁵ Zobacz pkt 27 niniejszej opinii.

39. Nie chciałbym w tym miejscu przesądzać budzącej moje wątpliwości kwestii związanej z możliwością przyjęcia takiego rozróżnienia dotyczącego przeznaczenia poświadczeń spadkowych. Niemniej krajowe poświadczenia spadkowe dotychczas mogły być wykorzystywane także w innych państwach członkowskich. Brak wskazówek pozwalających przyjąć, ażeby prawodawca Unii dążył do zmiany tego stanu rzeczy. W świetle motywu 69 zdanie drugie rozporządzenia nr 650/2012 zainteresowani mogą bowiem posługiwać się innymi instrumentami w tych samych celach, którym służy europejskie poświadczenie spadkowe.

d) Wniosek pośredni

40. Zakres zastosowania rozporządzenia nr 650/2012 został wyznaczony w ten sposób, że zarówno w kontekście norm kolizyjnych i norm jurysdykcyjnych odnosi się on do całokształtu zagadnień związanych z dziedziczeniem po osobach zmarłych, o ile samo rozporządzenie nie przewiduje wyłączenia dotyczącego określonych kwestii. W rozporządzeniu nr 650/2012 nie odnajduję takiego wyłączenia, które dotyczyłoby krajowych poświadczeń spadkowych i odnoszących się do nich postępowań.

41. Uważam zatem, że instrumenty prawne takie jak krajowe poświadczenia spadkowe i odnoszące się do nich postępowania są objęte zakresem zastosowania rozporządzenia nr 650/2012. Nie przesądza to jeszcze, czy krajowe poświadczenie spadkowe takie jak to, którego dotyczy postępowanie główne, jest „orzeczeniem” lub „dokumentem urzędowym” w rozumieniu tego rozporządzenia.

C. Czy art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określa jurysdykcję także w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych?

42. Przystępując do zasadniczej części analizy dotyczącej pytania prejudycjalnego należy dokonać oceny, czy art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określa jurysdykcję w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych takich jak to, którego dotyczy postępowanie główne.

43. Sąd odsyłający wskazuje w tym kontekście, że w rozporządzeniu nr 650/2012 nie zamieszczono przepisów, które wprost regulują jurysdykcję do wydawania krajowych poświadczeń spadkowych. Jeżeli art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 miałyby odnosić się do krajowych poświadczeń spadkowych, to art. 64 ust. 1 tego rozporządzenia, dotyczący europejskiego poświadczenia spadkowego, byłby przepisem zbędnym.

44. Nawet jeżeli przyjąć, że art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określałby jurysdykcję w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych, to i tak – w ocenie sądu odsyłającego – przepis ten nie mógłby znaleźć zastosowania w postępowaniu głównym. Byłoby tak, jeżeli krajowe poświadczenie spadkowe takie jak to, którego dotyczy postępowanie główne, stanowiłoby „orzeczenie” w rozumieniu rozporządzenia. Zdaniem sądu odsyłającego tak jednak nie jest. Choć wydanie takiego poświadczenia następuje w drodze wydania postanowienia, to poświadczenie obejmuje wyłącznie ustalenia faktyczne. Nie zamieszcza się w nim żadnych elementów, które mogłyby uzyskać walor prawomocności.

1. Stanowiska stron

45. Rządy niemiecki, francuski, portugalski uważają, że art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 nie rozstrzyga o właściwości międzynarodowej w odniesieniu do postępowań dotyczących wydawania krajowych poświadczeń spadkowych, podczas gdy rząd polski i Komisja opowiadają się za poglądem przeciwnym.

46. Rząd niemiecki wyraża pogląd, że art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określa jurysdykcję w odniesieniu do postępowań, w których są wydawane „orzeczenia”, podczas gdy krajowe poświadczenie spadkowe, będące przedmiotem odesłania prejudycjalnego, nie ma takiego charakteru. Prawodawca Unii nie traktuje – zdaniem rządu niemieckiego – krajowych poświadczeń spadkowych jako „orzeczeń”, skoro w art. 62 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012 określa te poświadczenia jako „dokumenty wewnętrzne”. Wydanie krajowego poświadczenia spadkowego przez sąd nie zmienia kwalifikacji tego poświadczenia na tle rozporządzenia nr 650/2012. Nadal nie może ono bowiem zostać uznane za „orzeczenie”.

47. W tym duchu utrzymane jest także stanowisko rządu francuskiego, który podziela pogląd, że za „orzeczenie” można uznać takie krajowe poświadczenie spadkowe, które jest wydawane w drodze sprawowania funkcji sądowniczej przez sąd. Takiego charakteru nie mają jednak czynności polegające na wydawaniu krajowych poświadczeń spadkowych, jeżeli sprowadzają się one do stwierdzenia określonego stanu rzeczy bez dokonywania jego oceny i bez możliwości podejmowania w tym zakresie działań z urzędu.

48. Rząd portugalski wskazuje z kolei, że krajowe poświadczenie spadkowe, którego dotyczy postępowanie główne, powinno – podobnie jak europejskie poświadczenie spadkowe – być traktowane jako instrument o charakterze hybrydowym. Oznacza to, że art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 nie może znaleźć zastosowania w postępowaniu głównym.

49. Komisja uważa z kolei, że państwa członkowskie mogą samodzielnie zadecydować, komu powierzą wydawanie krajowych poświadczeń spadkowych. Niemniej, jeżeli zadanie to powierzą sądom, to państwo członkowskie musi akceptować skutki takiego wyboru. Krajowe poświadczenie spadkowe wydane przez sąd stanowi bowiem – na co wskazuje także rząd polski – „orzeczenie” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012, niezależnie od tego, jakie stanowisko w tej kwestii zajmuje prawo krajowe.

50. W swoich uwagach strony w zasadzie nawiązują do dwutorowej argumentacji sądu odsyłającego, która w dużej mierze stanowi syntezę stanowisk prezentowanych w doktrynie w odniesieniu do omawianego zagadnienia. Niektórzy autorzy twierdzą, że normy jurysdykcyjne rozporządzenia nr 650/2012 nie znajdują zastosowania w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych¹⁶, podczas gdy inni uznają, że rozporządzenie – z wyjątkiem dotyczącym środków tymczasowych, o których mowa w jego art. 19 – reguluje jurysdykcję krajową w sprawach spadkowych w sposób uniwersalny i wobec tego zastępuje wszelkie krajowe przepisy odnoszące się do tych spraw¹⁷.

2. Uwaga wprowadzająca

51. Uważam, że istnieją dwie drogi rozumowania, które mogą prowadzić do udzielenia odpowiedzi użytecznej dla sądu odsyłającego.

16 Ch. Dorsel, *Remarques sur le certificat successoral européen*, w: *Europe for Notaries. Notaries For Europe. Training 2015–2017*, s. 90–91, <http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=15081>.

17 K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa w sprawach spadkowych w świetle rozporządzenia spadkowego*, w: M. Pazdan (red.), *Nowe europejskie prawo spadkowe*, Warszawa, Wolters Kluwer, 2015, s. 42. Niektórzy autorzy wydają się przywiązywać w tym kontekście większe znaczenie do kwalifikacji krajowego poświadczenia spadkowego i uznają, że stanowi ono orzeczenie w rozumieniu rozporządzenia nr 650/2012 – zob. P. Wautelet, w: A. Bonomi, P. Wautelet, op.cit. (ww. w przypisie 10), s. 184. W wyroku Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (wyższego sądu krajowego w Hamburgu, Niemcy) z dnia 16 listopada 2016 r. (2 W 85/16, *Praxis der Freiwilligen Gerichtsbarkeit*, 2017, Heft 3, s. 129) wyrażono z kolei pogląd, że w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 „orzeczenie” oznacza każdą decyzję w sprawach dotyczących dziedziczenia wydaną przez sąd państwa członkowskiego, niezależnie od nazwy takiej decyzji, „a więc także poświadczenie dziedziczenia” (pkt 23). Na tej podstawie orzeczono, że sąd niemiecki nie jest właściwy to rozpoznania sprawy dotyczącej wydania krajowego poświadczenia spadkowego dotyczącego spadkodawcy, który miał ostatnie miejsce zwykłego pobytu w Hiszpanii. Zgodnie bowiem z art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 to sądy państwa członkowskiego, w którym zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci, mają jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku (pkt 22).

52. Pierwsza polega na dokonaniu oceny krajowego poświadczenia spadkowego takiego jak to, którego dotyczy postępowanie główne. Chodzi o to, aby móc je zakwalifikować bądź to jako „orzeczenie” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012, bądź to jako „dokument urzędowy” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. i) tego rozporządzenia. Zakwalifikowanie tego poświadczenia jako „dokumentu urzędowego” mogłoby prowadzić do wniosku, że organy sądowe państwa członkowskiego nie są związane co do zasady normami jurysdykcyjnymi, gdyż rozporządzenie nie określa, które organy mogą sporządzać takie instrumenty.

53. Druga możliwość polega z kolei na dokonaniu wykładni art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 tak, aby rozstrzygnąć, czy przepis ten określa jurysdykcję w odniesieniu do wszelkich postępowań w sprawach spadkowych, które są prowadzone przez organy sądowe państw członkowskich.

54. Uważam, że pośrednio na taką ewentualność wskazują argumenty prezentowane przez rząd polski i Komisję. Oznaczałoby to, że kwalifikacja poświadczenia krajowego, takiego jak to, którego dotyczy postępowanie główne, jest w istocie pozbawiona znaczenia dla udzielenia odpowiedzi na pytanie prejudycjalne.

55. W niniejszej opinii posłużę się drugim z tych rozumowań. Punktem wyjścia dla dalszej analizy będzie ustalenie, czy art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określa jurysdykcję w odniesieniu do postępowań w sprawach spadkowych prowadzonych przed organami sądowymi państw członkowskich.

56. Dopiero negatywna odpowiedź na tak postawione pytanie będzie wymagała rozstrzygnięcia, czy krajowe poświadczenie spadkowe, takie jak to, którego dotyczy postępowanie główne, stanowi „orzeczenie” czy „dokument urzędowy” w rozumieniu tego rozporządzenia.

3. Wykładnia językowa

57. Ustalenie zakresu normy z art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 w drodze wykładni językowej w tym celu, aby móc rozstrzygnąć, czy odnosi się ona także do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych takie jak to, którego dotyczy postępowanie główne, wymaga dokonania wykładni pojęć „sądu” i „orzekania co do ogółu spraw spadkowych” na tle tego rozporządzenia.

a) Pojęcie „sądu” na tle rozporządzenia nr 650/2012

58. Pojęcie „sądu” jest definiowane dla potrzeb rozporządzenia nr 650/2012 w jego art. 3 ust. 2. Obejmuje ono „każdy organ sądowy”, a także wszystkie inne organy oraz przedstawiciele zawodów prawniczych właściwych w sprawach spadkowych, o ile jednak spełnione są dalsze wymogi ustanowione w tym przepisie.

59. W świetle wskazówki zamieszczonej w motywie 20 zdanie drugie rozporządzenia nr 650/2012, pojęcie „sądu” powinno być rozumiane szeroko, tak ażeby obejmowało „sądy w dosłownym tego słowa znaczeniu, sprawujące funkcje sądownicze”, a także inne podmioty sprawujące w niektórych sprawach funkcje sądownicze.

60. Mogłoby to sugerować, że organ, który formalnie wchodzi w skład struktury sądownictwa danego państwa członkowskiego, ale który nie sprawuje funkcji sądowniczych w ramach konkretnego postępowania, nie jest w istocie „sądem” w rozumieniu przepisów rozporządzenia nr 650/2012.

61. Niemniej brzmienie art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012 może także przemawiać przeciwko zawężającej wykładni pojęcia „sąd” w zakresie, w jakim dotyczy ono „organów sądowych”. Przepis ten rozstrzyga bowiem, że pojęcie „sądu” obejmuje „każdy organ sądowy”.

62. Ponadto ze wskazówki z motywu 20 zdanie drugie rozporządzenia nr 650/2012 (pojęcie sądu obejmuje „sądy w dosłownym tego słowa znaczeniu, sprawujące funkcje sądownicze”), nie można wyciągać zbyt daleko idących wniosków. Ze stwierdzenia, że pojęcie „sądu” należy interpretować w określony sposób, tak aby nie budziło wątpliwości, że nie tylko sąd sprawujący funkcje sądownicze jest objęty tym pojęciem, nie można wyprowadzić jednoznacznego wniosku, że pojęcie to nie obejmuje „sądu w dosłownym tego słowa znaczeniu”, który takich funkcji nie sprawuje w konkretnym postępowaniu.

63. Na sformułowanie takiego wniosku nie pozwalają także inne motywy rozporządzenia nr 650/2012, to jest motyw 20 zdania trzecie i czwarte oraz motywy 21, 22 i 36, w których wyjaśnia się, że „organy pozasądowe”, które nie sprawują funkcji sądowniczych, nie są związane normami jurysdykcyjnymi tego rozporządzenia. Motywy te nie odnoszą się bowiem do „organów sądowych”.

64. Uważam zatem, że wykładnia językowa pojęcia „sąd” z art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 nie może przesądzać o tym, że art. 4 tego rozporządzenia określa jurysdykcję wyłącznie w odniesieniu do postępowań, w których organ sądowy sprawuje funkcje sądownicze.

b) Sformułowanie „orzekania co do ogółu spraw spadkowych”

65. Rządy niemiecki, polski i Komisja odnoszą się w swoich uwagach do pewnej osobliwości art. 4 niemieckiej wersji językowej rozporządzenia nr 650/2012, w którym mowa o sądach państwa członkowskiego posiadających jurysdykcję w odniesieniu „do orzeczeń w sprawach spadkowych” („für Entscheidungen in Erbsachen”). Brzmienie niemieckiej wersji rozporządzenia mogłoby stanowić wskazówkę, że przepis ten określa jurysdykcję wyłącznie w odniesieniu do tych postępowań, w których sądy państw członkowskich wydają „orzeczenia” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) tego rozporządzenia.

66. Niemniej w art. 4 innych wersji językowych rozporządzenia nr 650/2012 nie występuje pojęcie „orzeczenia”, lecz mowa w nich o „orzekaniu”¹⁸ co do spraw spadkowych. Brzmienie niemieckiej wersji językowej rozporządzenia nie przesądza zatem tej kwestii.

67. Za przyjęciem szerokiej wykładni art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 mogłoby przemawiać skądinąd to, że określa on jurysdykcję w odniesieniu do orzekania „co do ogółu spraw dotyczących spadku”.

68. Stosunkowo trudne może okazać się natomiast ustalenie, jakie znaczenie należy wiązać z pojęciem „orzekania” w kontekście norm określających jurysdykcję sądów państw członkowskich. W art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 zamieszczono bowiem wyłącznie definicję „orzeczenia”. Nie jest oczywiste, że te przepisy, które odnoszą się do „orzekania” przez sądy, w istocie posługują się formą czasownikową pojęcia „orzeczenia” w znaczeniu, jakie temu pojęciu nadaje się na tle art. 3 ust. 1 lit. g) tego rozporządzenia.

69. Trudności te okażą się jeszcze większe, gdy sięgniemy do definicji zamieszczonej w art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012. Zasadnicza trudność interpretacyjna wynika z tego, że w większości wersji językowych rozporządzenia nr 650/2012, do zdefiniowania pojęcia „orzeczenia”, w art. 3 ust. 1 lit. g) tego rozporządzenia posłużono się tym samym słowem „orzeczenie” (idem per idem)¹⁹.

18 Na przykład, w angielskiej („rule”) i francuskiej („statuer”) wersji językowej rozporządzenia nr 650/2012.

19 Przykładami są tu wersja niemiecka („«Entscheidung»“ jede von einem Gericht eines Mitgliedstaats in einer Erbsache erlassene Entscheidung...”), angielska („«decision» means any decision in a matter of succession...”) czy francuska („«décision», toute décision en matière de successions...”). Tym niemniej w nielicznych wersjach językowych pojęcie definiowane i pojęcie definiujące nie są tożsame. Na przykład w wersji polskiej, pojęciem definiowanym w art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 jest „orzeczenie”, podczas gdy pojęciem definiującym jest „decyzja” („«orzeczenie» oznacza każdą decyzję w sprawach dotyczących dziedziczenia”). Inne słowa występują w roli pojęcia definiowanego i pojęcia definiującego w art. 3 ust. 1 lit. g) wersji hiszpańskiej i szwedzkiej rozporządzenia nr 650/2012.

70. Opowiadając się za koniecznością dokonywania wykładni art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 w świetle definicji „orzeczenia” z art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012, w tym znaczeniu, że „orzeczenie” polega na sprawowaniu funkcji sądowych, sąd odsyłający oraz rządy niemiecki i francuski wydają się w istocie nawiązywać do koncepcji „orzeczenia”, którą Trybunał wypracował w swoim orzecznictwie na tle norm systemu brukselskiego.

c) Pojęcie „orzeczenia” na tle norm systemu brukselskiego

71. Na tle norm systemu brukselskiego, które – podobnie jak art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 – definiują orzeczenie jako „każde orzeczenie [...] wydane przez sąd państwa członkowskiego”²⁰, Trybunał wyjaśnił, że „orzeczenie” powinno pochodzić od organu sądowego orzekającego mocą jego własnych kompetencji w przedmiocie kwestii spornych między stronami²¹.

72. Powstaje pytanie, czy definicja ta może znaleźć zastosowanie w odniesieniu do rozporządzenia nr 650/2012.

73. Nie uważam, że na tle art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 można wymagać, aby „orzeczenie” w rozumieniu tego przepisu dotyczyło kwestii spornych między stronami. Na podstawie wskazówki zamieszczonej w motywie 59 rozporządzenia można sformułować wniosek, że w istocie pozbawione znaczenia jest to, czy „orzeczenie” zostało wydane w postępowaniu spornym czy niespornym.

74. Z kolei wymóg „orzeczenia mocą własnych kompetencji” zazwyczaj odnoszony jest do tych cech aktywności podejmowanej przez organ sądowy, które sprawiają, że organ odgrywa rolę decyzyjną, nie zaś ogranicza się do pełnienia raczej biernej funkcji polegającej, na przykład, na zatwierdzaniu lub przyjmowaniu woli stron postępowania²². Stąd orzeczenia nie stanowi ugoda sądowa, „albowiem ma ona w istocie charakter umowny w tym znaczeniu, że jej treść zależy przede wszystkim od woli stron”²³. Nie jest jednak oczywiste, czy i jakiej aktywności należałoby wymagać od organu, ażeby uznać, że wydaje on „orzeczenie” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012.

75. Należy pamiętać, że na tle rozporządzenia nr 650/2012 „orzeczenia” w rozumieniu jego art. 3 ust. 1 lit. g) są wydawane także przez organy pozasądowe, które spełniają wymogi określone w art. 3 ust. 2 tego rozporządzenia. Co prawda wymogi te mają na celu zapewnienie, że orzeczenia tych organów „mają moc i skutek podobne do orzeczenia organu sądowego w takiej samej sprawie” objętej rozporządzeniem nr 650/2012 [art. 3 ust. 2 lit. b)]. Nie oznacza to jednak, że próg wymagań stawianych „orzeczeniu” jest tak samo wysoki, jak ma to miejsce na tle norm systemu brukselskiego, w szczególności w kontekście aktywności, która wiąże się z wydaniem orzeczenia. Tym bardziej nie oznacza to, że „orzeczenie” w rozumieniu art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 ma prowadzić do wydania „orzeczenia” w rozumieniu tej definicji, którą na tle systemu brukselskiego wypracował Trybunał.

20 Zobacz art. 25 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32), art. 32 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1) oraz art. 2 lit. a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

21 Zobacz wyroki: z dnia 2 czerwca 1994 r., Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221, pkt 17); z dnia 14 października 2004 r., Mærsk Olie & Gas (C-39/02, EU:C:2004:615, pkt 45).

22 Zobacz opinia rzecznika generalnego Y. Bota w sprawie Gothaer Allgemeine Versicherung i in. (C-456/11, EU:C:2012:554, pkt 38). W tym duchu utrzymane są prezentowane w doktrynie wypowiedzi dotyczące tej kwestii. Zobacz X. Kramer, w: U. Magnus, P. Mankowski (Herausgebers), *Brussels I bis Regulation*, Köln, Verlag Otto Schmidt 2016, s. 987. Takie stanowisko prezentowane jest także na tle rozporządzenia nr 650/2012. Zobacz P. Wautelet, w: A. Bonomi, P. Wautelet, op.cit. (ww. w przypisie 10), s. 68.

23 Wyrok z dnia 2 czerwca 1994 r., Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221, pkt 18).

76. Celem norm systemu brukselskiego – w myśl motywów 3 i 6 rozporządzenia nr 1215/2012 – jest bowiem zagwarantowanie swobodnego przepływu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych, podczas gdy rozporządzenie nr 650/2012 stawia przed sobą cele wykraczające poza tę problematykę. Jest nim przede wszystkim – w świetle motywu 7 tego rozporządzenia – eliminowanie trudności w wykonywaniu praw spadkowych w sprawach mających skutki transgraniczne. Wykładnia norm jurysdykcyjnych tego rozporządzenia nie powinna zatem opierać się na założeniu, że celem jego norm jest wyłącznie określenie organów właściwych do wydawania orzeczeń, tak aby uniknąć wydawania orzeczeń ze sobą sprzecznych. Może to stanowić wskazówkę, że normy jurysdykcyjne powinny znajdować zastosowanie nie tylko w tych postępowaniach, w których organy sądowe wydają „orzeczenia” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012.

77. W świetle przedstawionych przeze mnie uwag uważam, że wnioski płynące z wykładni językowej art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 nie są jednoznaczne, a tym samym powinny zostać skonfrontowane z systematyką tego rozporządzenia. Jest tak tym bardziej, że w ocenie sądu odsyłającego oraz rządów niemieckiego i francuskiego z zamieszczenia w tym rozporządzeniu art. 64 można wyprowadzić wniosek, iż art. 4 tego rozporządzenia nie określa jurysdykcji w odniesieniu do postępowania o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych.

4. Wykładnia systemowa

a) Artykuł 4 rozporządzenia nr 650/2012 w kontekście innych norm rozdziału II tego rozporządzenia

78. Mając na uwadze niejednoznaczne wnioski wynikające z wykładni językowej, dokonam wykładni art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 w kontekście innych przepisów tego rozporządzenia. W szczególności będę mieć tu na uwadze przepisy zamieszczone w jego rozdziale II, gdyż – podobnie jak zawarty w nim art. 4 tego rozporządzenia – określają one jurysdykcję w odniesieniu do postępowania w sprawach spadkowych. Ustalę zatem, czy inne normy jurysdykcyjne zamieszczone w tym rozdziale określają jurysdykcję w odniesieniu do takich postępowania, w których nie dochodzi do wydania „orzeczenia” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012.

79. Należy zwrócić uwagę na art. 13 rozporządzenia nr 650/2012, który określa jurysdykcję do przyjmowania oświadczeń spadkowych (oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, zapisu lub udziału obowiązkowego lub oświadczenia mającego na celu ograniczenie odpowiedzialności za długi spadkowe). Przepis ten przewiduje, że „oprócz sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej zgodnie z [...] rozporządzeniem” jurysdykcję do przyjmowania takich oświadczeń mają sądy w państwie członkowskim zwykłego pobytu osoby uprawnionej do złożenia takiego oświadczenia.

80. Sformułowanie „oprócz sądu mającego jurysdykcję do *orzekania* w danej sprawie spadkowej zgodnie z niniejszym rozporządzeniem” może oznaczać, że normy jurysdykcyjne zamieszczone w rozdziale II rozporządzenia nr 650/2012, w tym art. 4, określają jurysdykcję także do przyjmowania oświadczeń spadkowych, chociaż nie następuje to w ramach postępowania, w których dochodzi do wydania „orzeczenia” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) tego rozporządzenia. Oznaczałoby to, że poprzez „orzekanie” należy rozumieć na tle rozporządzenia nr 650/2012 nie tylko wydawanie „orzeczeń” w rozumieniu jego art. 3 ust. 1 lit. g).

81. Za taką wykładnią przemawia wskazówka z motywu 32 rozporządzenia nr 650/2012, z której można wnioskować, że art. 13 został ustanowiony w celu „ułatwienia życia spadkobiercom i zapisobiercom”, nie zaś w celu określenia jurysdykcji w odniesieniu do kwestii, której nie dotyczą inne normy jurysdykcyjne rozporządzenia.

82. Analogiczne wnioski nasuwa analiza art. 13 rozporządzenia nr 650/2012, w którym posłużono się przymkiem „oprócz”, w kontekście jego otoczenia normatywnego. Rozdział II rozpoczyna się od przepisu określającego jurysdykcję ogólną w odniesieniu do „orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku” (art. 4). Kolejne przepisy tego rozdziału powierzają – ciągle w tym samym zakresie, to jest w odniesieniu do „orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku” – jurysdykcję sądom innych państw członkowskich, o ile zachodzą określone w tych przepisach przesłanki (art. 5, 7, 9, 10 i 11).

83. Artykuł 13 rozporządzenia zamieszczono zatem na końcu kaskadowego wyliczenia dotyczącego tych sądów, które są właściwe do orzekania w odniesieniu do całokształtu zagadnień związanych ze spadkobranie po danej osobie. W zakresie, w jakim „orzekanie co do ogółu spraw dotyczących spadku” polega na przyjmowaniu oświadczeń spadkowych, „oprócz” tych sądów właściwe są również sądy w państwie członkowskim, w którym miejsce zwykłego pobytu ma osoba uprawniona do złożenia takiego oświadczenia.

84. Nie można też wykluczyć sytuacji, w której państwo członkowskie ustanowi szczególną procedurę koncyliacyjną przed sądami „w dosłownym znaczeniu tego słowa”²⁴, która może zakończyć się wyłącznie w drodze zawarcia ugody sądowej, a jeżeli to nie nastąpi – sprawy spadkowe pozostaną nieuregulowane. Nie jestem przekonany, że w odniesieniu do takich postępowań nie powinny znajdować zastosowanie normy jurysdykcyjne rozporządzenia nr 650/2012. Co prawda w motywie 36 rozporządzenia nr 650/2012 wspomina się o możliwości regulowania spraw spadkowych przez zainteresowanych w drodze postępowań polubownych, prowadzonych przed organami, które nie są związane normami jurysdykcyjnymi. Niemniej odnosi się to do postępowań prowadzonych przed „organami pozasądowymi, takimi jak notariusze”, nie zaś przed organami sądowymi. Ugoda zawarta przed takim organem pozasądownym i tak musiałaby zostać zatwierdzona przez sąd, podczas gdy w procedurze, o której mowa, do zawarcia ugody dochodziłoby przed organem sądowym.

85. Mając na uwadze powyższe rozważania, uważam, że – w świetle wykładni systemowej norm rozporządzenia nr 650/2012 – art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określa jurysdykcję w odniesieniu do postępowań prowadzonych przez organy sądowe państw członkowskich, jeżeli postępowania te dotyczą kwestii, które mogą zostać uznane za należące do „ogółu spraw spadkowych”.

b) Relacja pomiędzy art. 64 rozporządzenia nr 650/2012 i art. 4 tego rozporządzenia

86. Rządy niemiecki i portugalski twierdzą, że z zamieszczenia art. 64 w rozporządzeniu nr 650/2012 należy wyprowadzić wniosek, że art. 4 tego rozporządzenia nie określa jurysdykcji w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych. Zdaniem tych rządów, jeżeliby tak było, to art. 64 rozporządzenia byłby zbędny, a jurysdykcję w odniesieniu do postępowań o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego należałoby ustalać na podstawie art. 4 rozporządzenia. U podstaw takiego stanowiska musi zatem leżeć założenie, że europejskie i krajowe poświadczenia spadkowe są instrumentami o takim samym lub co najmniej zbliżonym charakterze.

87. Odmienne stanowisko zajmuje w tej kwestii Komisja, która uważa, że art. 64 rozporządzenia nr 650/2012 stanowi *lex specialis* względem art. 4 tego rozporządzenia. Nie można zatem z art. 64 rozporządzenia nr 650/2012 wyprowadzać wniosku, że art. 4 tego rozporządzenia nie odnosi się do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych. W tym duchu utrzymane jest także stanowisko rządu polskiego.

88. Nie przesądzając w tym miejscu kwestii dotyczącej podobieństw charakteru europejskiego i krajowych poświadczeń spadkowych, należy wskazać, że argumentacja rządów niemieckiego i portugalskiego wydaje się nie dostrzegać w pełni roli, jaką art. 64 pełni w systemie norm ustanowionych rozporządzeniem nr 650/2012.

²⁴ Zobacz motyw 20 zdanie drugie rozporządzenia nr 650/2012. Zobacz także uwagi w pkt 59–63 niniejszej opinii.

89. Po pierwsze, krajowe poświadczenia spadkowe to instrumenty funkcjonujące na podstawie przepisów wewnętrznych, wkomponowanych w system prawny danego państwa członkowskiego, podczas gdy europejskie poświadczenie spadkowe jest nowym instrumentem prawa Unii.

90. Niezbędne było zatem ustanowienie autonomicznego reżimu prawnego dotyczącego europejskiego poświadczenia spadkowego w samym rozporządzeniu. Chodziło o to, żeby zapewnić jego jednolite stosowanie we wszystkich państwach członkowskich i usunąć wątpliwości interpretacyjne, których nastroczałaby kwalifikacja europejskiego poświadczenia spadkowego na tle rozporządzenia nr 650/2012. Prawodawca Unii nie przesądził przy tym, jaki charakter prawny ma europejskie poświadczenie spadkowe. Nie jest zatem oczywiste, czy poświadczenie to stanowi „orzeczenie” [art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012], „dokument urzędowy” [art. 3 ust. 1 lit. i) tego rozporządzenia] czy też nie mieści się w żadnej z tych kategorii. Wyraźne rozstrzygnięcie tej kwestii nie było zresztą konieczne, skoro europejskie poświadczenie spadkowe nie podlega uznawaniu na podstawie tych przepisów, które dotyczą orzeczeń i dokumentów urzędowych, a kwestię jurysdykcji reguluje art. 64 tego rozporządzenia.

91. Po drugie, art. 64 rozporządzenia nr 650/2012 nie powtarza treści art. 4 tego rozporządzenia, lecz określa jurysdykcję w odniesieniu do postępowań o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego poprzez odesłanie do wybranych przepisów rozdziału II. Są to art. 4, 7, 10 i 11 tego rozporządzenia.

92. Po trzecie, art. 64 rozporządzenia nr 650/2012 rozciąga zakres zastosowania przepisów jurysdykcyjnych nie tylko na „sądy” w rozumieniu art. 3 ust. 2 tego rozporządzenia [art. 64 lit. a)], ale także na inne organy, które na podstawie prawa krajowego są właściwe do rozpoznawania spraw spadkowych [art. 64 lit. b)]. Wydawanie europejskiego poświadczenia spadkowego można zatem powierzyć: „organowi sądowemu”, „innemu organowi oraz przedstawicielowi zawodu prawniczego”, o ile te organy lub przedstawiciel zawodu prawniczego spełniają określone wymogi [art. 3 ust. 2 w związku z art. 64 lit. a) rozporządzenia nr 650/2012], a także „innemu organowi, który na mocy prawa krajowego jest właściwy do rozpoznawania spraw spadkowych” [art. 64 lit. b) tego rozporządzenia], pomimo że nie spełnia on wymogów przewidzianych w art. 3 ust. 2 rozporządzenia.

93. W świetle tych uwag uważam, że z zamieszczenia art. 64 w rozporządzeniu nr 650/2012 nie można wywodzić, iż art. 4 tego rozporządzenia nie znajduje zastosowania w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych.

5. Wykładnia celowościowa

94. W dalszej części opinii skonfrontuję wnioski wynikające z wykładni systemowej z argumentami odnoszącymi się do celów rozporządzenia nr 650/2012. Wyraźnie przewijają się one bowiem w stanowiskach rządów niemieckiego i polskiego, choć rządy te wyprowadzają z nich inne konkluzje.

95. Rząd niemiecki wskazuje, że określanie jurysdykcji w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych na podstawie art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 prowadziłyby do sytuacji, w której organy wyłącznie jednego państwa członkowskiego mogłyby wydawać krajowe poświadczenia spadkowe. Byłyby to organy tego państwa członkowskiego, w którym może zostać wydane europejskie poświadczenie spadkowe. Skutkiem takiego rozwiązania byłyby w praktyce nałożenie na zainteresowanych obowiązku posługiwania się europejskim poświadczeniem spadkowym, wbrew art. 62 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012.

96. W ocenie rządu niemieckiego korzystanie z krajowych poświadczeń spadkowych wydawanych przez inne państwa członkowskie mogłoby natomiast w niektórych przypadkach okazać się bardziej korzystne niż korzystanie z europejskiego poświadczenia spadkowego. Pozbawienie zainteresowanych możliwości posługiwania się krajowymi poświadczeniami spadkowymi wydawanymi przez sądy innych państw członkowskich sprzeciwiałoby się zatem celowi przyświecającemu rozporządzeniu nr 650/2012. Jest nim bowiem – w świetle motywu 67 tego rozporządzenia – dążenie w interesie spadkobierców do tego, aby sprawy mające skutki transgraniczne mogły być załatwiane szybko, łatwo i skutecznie.

97. Z kolei rząd polski uznaje, że rozwiązanie, które przyczyniać się będzie do wzrostu roli europejskiego poświadczenia spadkowego należy uznać za uzasadnione i pożądane.

a) W kwestii obowiązkowego charakteru europejskiego poświadczenia spadkowego

98. Nie podzielam stanowiska rządu niemieckiego, że wykładnia art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 prowadząca do jego stosowania w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych oznacza, że korzystanie z europejskiego poświadczenia spadkowego miałoby niekiedy w praktyce charakter obowiązkowy.

99. Po pierwsze, taka wykładnia art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 nie pozbawia zainteresowanych możliwości uzyskiwania krajowych poświadczeń spadkowych w tym państwie członkowskim, którego organy są właściwe do wydania poświadczenia europejskiego.

100. Po drugie, rząd niemiecki zdaje się odczytywać art. 62 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012, w którym mowa o braku obowiązku korzystania z europejskiego poświadczenia spadkowego, wyłącznie w ten sposób, że przepis ten określa stosunek europejskiego poświadczenia spadkowego względem krajowych poświadczeń spadkowych. Tej kwestii dotyczy natomiast wyłącznie art. 62 ust. 3 tego rozporządzenia. Tymczasem art. 62 ust. 2 rozporządzenia odnosi się nie tylko do krajowych poświadczeń spadkowych ale także – co wynika ze wskazówki zamieszczonej w motywie 69 zdanie drugie tego rozporządzenia – do wszelkich „instrumentów dostępnych na mocy [...] rozporządzenia”, z których spadkobiercy mogą swobodnie korzystać. W tym wyraża się ustanowiony w art. 62 ust. 2 rozporządzenia brak obowiązku korzystania z europejskiego poświadczenia spadkowego.

101. Nie uważam zatem, że ustalanie jurysdykcji w odniesieniu do postępowań o wydanie poświadczeń krajowych na podstawie art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 powoduje, że korzystanie z europejskiego poświadczenia spadkowego jest w praktyce obowiązkowe.

b) W kwestii celów rozporządzenia nr 650/2012

102. Nie mam wątpliwości, że możliwość szybkiego, łatwego i skutecznego regulowania spraw spadkowych można uznać za jeden z celów rozporządzenia nr 650/2012. Nie mogę też z góry wykluczyć, że umożliwienie spadkobiercom uzyskiwania instrumentów pozwalających na regulowanie spraw spadkowych w innym państwie członkowskim aniżeli to państwo członkowskie, którego organy są właściwe na podstawie norm rozporządzenia nr 650/2012 może, w niektórych sytuacjach, leżeć w ich interesie.

103. Niemniej, po pierwsze, zasadniczym celem, dla którego zostało przyjęte rozporządzenie nr 650/2012, było – w świetle motywów 7 i 8 tego rozporządzenia – dążenie do ujednolicenia norm kolizyjnych i jurysdykcyjnych, które znajdują zastosowanie w odniesieniu do regulowania spraw spadkowych²⁵.

²⁵ Zobacz moja opinia w sprawie Mahnkopf (C-558/16, EU:C:2017:965, pkt 26).

104. W tym kontekście warto także zaznaczyć, że w myśl motywu 27 rozporządzenia nr 650/2012 normy tego rozporządzenia są skonstruowane tak, aby zapewnić stosowanie przez organ zajmujący się sprawami spadkowymi w większości przypadków własnego prawa. Prawem zasadniczo właściwym dla ogółu spraw dotyczących spadku jest – zgodnie z art. 21 ust. 1 tego rozporządzenia – prawo państwa, w którym zmarły miał miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci. Takie wskazanie prawa właściwego koresponduje z łącznikiem jurysdykcyjnym z art. 4 tego rozporządzenia, który powierza orzekanie co do ogółu spraw dotyczących spadku sądom tego państwa, w którym zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci.

105. Stosowanie krajowych norm jurysdykcyjnych w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych stoi w sprzeczności z dążeniem do ujednolicenia norm jurysdykcyjnych i kolizyjnych w ramach Unii. Ilustrują to okoliczności sprawy głównej, w której – na podstawie krajowych norm jurysdykcyjnych – zwrócono się do sądu niemieckiego o wydanie krajowego poświadczenia spadkowego dotyczącego dziedziczenia na podstawie prawa francuskiego.

106. Po drugie, w świetle wyjaśnień zamieszczonych w motywie 34 rozporządzenia nr 650/2012, powinno się ono przyczyniać do zapewnienia harmonijnego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w ramach Unii. W ten sposób dąży się do realizacji jednego z celów rozporządzenia nr 650/2012, którym jest – w myśl motywu 59 tego rozporządzenia – wzajemne uznawanie wydanych w państwach członkowskich orzeczeń w przedmiocie dziedziczenia.

107. Rząd niemiecki wprawdzie uważa, że krajowe poświadczenie spadkowe takie jak to, którego dotyczy postępowanie główne, nie jest „orzeczeniem” w rozumieniu tego rozporządzenia nr 650/2012. Niemniej ze wskazówki zamieszczonej w motywie 35 rozporządzenia wynika, że dążenie do unikania sprzeczności dotyczy wszelkich instrumentów mających znaczenie przy regulowaniu spraw spadkowych, w tym także i tych, które są wydawane przez organy pozasądowe, które nie są związane zasadami jurysdykcji na mocy rozporządzenia. Chodzi tu także o unikanie sytuacji, w których w sprzeczności ze sobą mogłyby pozostawać krajowe poświadczenie spadkowe i inne instrumenty objęte rozporządzeniem, w tym europejskie poświadczenie spadkowe. Potwierdza to wcześniejszą obserwację, że normy rozporządzenia powinny określać jurysdykcję nie tylko w odniesieniu do tych postępowań prowadzonych przez organy sądowe, w których dochodzi do wydania „orzeczenia” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia²⁶.

108. W tym kontekście należy przypomnieć, że rozporządzenie nr 650/2012 ustanowiło wprawdzie jednolite normy kolizyjne, na podstawie których wskazywane jest prawo właściwe dla ogółu spraw dotyczących spadku (art. 23 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012). Jednakże niektóre kwestie, które mogą mieć znaczenie przy regulowaniu spraw spadkowych, są oceniane na podstawie prawa wskazanego za pośrednictwem krajowych norm kolizyjnych. Przypominają o tym motywy 11–13 i motyw 71 zdanie trzecie rozporządzenia. Mogłoby to prowadzić do sytuacji, w których organy poszczególnych państw członkowskich wydawałyby sprzeczne ze sobą instrumenty służące regulowaniu spraw spadkowych²⁷.

109. W wyroku Kubicka²⁸ Trybunał wyraził pogląd, że taka wykładnia norm rozporządzenia nr 650/2012, która prowadziła do „fragmentaryzacji dziedziczenia”, rozumianej jako dokonywanie oceny pewnych kwestii mających znaczenie dla spraw związanych z dziedziczeniem na podstawie krajowych norm kolizyjnych, nie byłaby zgodna z celami realizowanymi przez to rozporządzenie.

²⁶ Zobacz pkt 76 niniejszej opinii.

²⁷ Warto też wspomnieć, że rozporządzenie nr 650/2012 nie wyparło – w myśl art. 75 ust. 1 tego rozporządzenia – tych konwencji bilateralnych, które zostały zawarte z państwami trzecimi przed datą przyjęcia tego rozporządzenia. Konwencje te stosunkowo często wyznaczają swój zakres zastosowania za pomocą okoliczności odnoszących się do obywatelstwa spadkodawcy. Oznacza to, że w odniesieniu do stanów faktycznych objętych zakresem tych konwencji organy państwa członkowskiego, które jest nią związane, będą stosowały normy jurysdykcyjne i normy kolizyjne zamieszczone w tych konwencjach. Stosowanie tych norm może prowadzić do rozwiązań sprzecznych z tymi, które wynikają ze stosowania norm rozporządzenia nr 650/2012.

²⁸ Wyrok z dnia 12 października 2017 r. (C-218/16, EU:C:2017:755, pkt 57).

Mogłoby to prowadzić do wydawania sprzecznych ze sobą instrumentów pozwalających regulować sprawy spadkowe. Chociaż stanowisko wyrażone w wyroku Kubicka²⁹ odnosiło się do kwestii związanych z zakresem statutu spadkowego, to uważam, że może ono być potraktowane jako pewna reguła kierunkowa, pomocna przy wykładni tych norm rozporządzenia nr 650/2012, które dotyczą innych zagadnień.

110. Wykładnia przepisów rozporządzenia nr 650/2012, która nakazuje ustalanie jurysdykcji na podstawie norm tego rozporządzenia także w odniesieniu do postępowań o wydanie krajowego poświadczenia spadkowego, sprzyja realizacji tego celu. Ogranicza bowiem możliwość wydawania sprzecznych ze sobą krajowych poświadczeń spadkowych i innych instrumentów, w tym europejskich poświadczeń spadkowych, orzeczeń i dokumentów urzędowych w różnych państwach członkowskich.

111. Po trzecie, choć interes spadkobierców może stanowić argument przemawiający za określonym kierunkiem interpretacji norm jurysdykcyjnych, to nie można pomijać w tym kontekście znaczenia interesu prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

112. W ramach rozporządzenia nr 650/2012, dążenie do unikania sytuacji, w których w obrocie funkcjonowałyby sprzeczne ze sobą instrumenty pozwalające na regulowanie spraw spadkowych, leży nie tylko w interesie spadkobierców, ale jest także wyrazem troski o interes prawidłowego wymiaru sprawiedliwości³⁰. Podobnie oceniać należy także wspomniane już dążenie do zapewnienia zgodności ius i forum, o którym była mowa w pkt 104 niniejszej opinii.

113. Ponadto prawodawca Unii ustanowił wyraźny przepis tam, gdzie z uwagi na interes spadkobierców dostrzegł konieczność regulowania spraw spadkowych w innym państwie członkowskim niż to, którego organy są zasadniczo właściwe na podstawie norm jurysdykcyjnych rozporządzenia nr 650/2012. Na przykład art. 13 rozporządzenia nr 650/2012 przyznaje jurysdykcję do przyjmowania oświadczeń spadkowych sądom tego państwa członkowskiego, w którym osoba mogąca złożyć takie oświadczenie ma miejsce zwykłego pobytu.

114. Nie uważam zatem, że cele rozporządzenia nr 650/2012 przemawiają za tym, ażeby dokonywać wykładni jego przepisów w sposób sprzeczny z wnioskami wynikającymi z jego wykładni systemowej, tak ażeby umożliwić spadkobiercom uzyskiwanie krajowych poświadczeń spadkowych, które wydawane są przez organy sądowe, w państwie członkowskim innym niż to, którego organy są właściwe na podstawie tego rozporządzenia.

6. Wykładnia historyczna

115. Dotychczasowe wnioski wynikające z wykładni systemowej i celowościowej wydają się znajdować potwierdzenie także w świetle wykładni historycznej rozporządzenia nr 650/2012.

116. Pierwotny projekt Komisji przewidywał, że europejskie poświadczenie spadkowe „nie zastępuje procedur wewnętrznych” (art. 36 ust. 2 zdanie drugie projektu rozporządzenia nr 650/2012)³¹. W pkt 4.6 uwag do projektu rozporządzenia wyjaśniano jednak, że europejskie poświadczenie „nie zastępuje poświadczeń krajowych”. Tym sformułowaniem posłużono się zresztą w art. 62 ust. 3 zdanie

²⁹ Wyrok z dnia 12 października 2017 r. (C-218/16, EU:C:2017:755).

³⁰ W tym duchu zob. wyroki: z dnia 3 kwietnia 2014 r., Weber (C-438/12, EU:C:2014:212, pkt 58); z dnia 20 kwietnia 2016 r., Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2016:282); z dnia 4 maja 2017 r., HanseYachts (C-29/16, EU:C:2017:343, pkt 25).

³¹ Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych i dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie utworzenia europejskiego certyfikatu spadkowego [COM(2009) 154 wersja ostateczna, COD 2009/0157].

pierwsze rozporządzenia nr 650/2012, który przejął rolę art. 36 ust. 2 projektu rozporządzenia³². W pkt 4.6 uwag do projektu rozporządzenia wyjaśniano przy tym, że „w państwie członkowskim właściwego organu dowody statusu spadkobierców i uprawnienia zarządcy lub wykonawcy spadku ustala się zgodnie z procedurą krajową”³³.

117. W projekcie rozporządzenia rolę krajowych przepisów proceduralnych ograniczano zatem do kwestii związanych z tokiem postępowania, które powinno być prowadzone „w państwie członkowskim właściwego organu”. Nie przyjmowano jednak, jak sądzę, że właściwość ta ustalana jest zgodnie z prawem krajowym.

118. Można zatem bronić poglądu, że już na wczesnym etapie prac legislacyjnych zakładano, że o właściwości międzynarodowej organów państw członkowskich w odniesieniu do wydawania krajowych poświadczeń spadkowych nie będzie decydowało prawo krajowe, lecz jednolite normy jurysdykcyjne zamieszczone w rozporządzeniu. Nic nie wskazuje na to, że w przyjętej wersji rozporządzenia wprowadzono zmianę w tym zakresie, skoro art. 62 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012 odpowiada celowi, któremu miał służyć art. 36 ust. 2 projektu.

7. Wnioski dotyczące pytania prejudycjalnego

119. W świetle przedstawionej wyżej argumentacji, mając na uwadze niesatysfakcjonujące rezultaty posługiwania się wykładnią językową, oraz uwzględniając jednoznaczne wnioski wynikające z wykładni systemowej i celowościowej, wspieranych przez wykładnię historyczną, uważam, że art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 określa jurysdykcję w odniesieniu do postępowań prowadzonych przez organy sądowe państw członkowskich, jeżeli postępowania te dotyczą kwestii, które mogą zostać uznane za należące do „ogółu spraw dotyczących spadku”.

120. W świetle przedstawionej wyżej argumentacji proponuję, ażeby na pytanie prejudycjalne Trybunał udzielił następującej odpowiedzi: art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że określa on jurysdykcję także w odniesieniu do postępowań prowadzonych przed organami sądowymi państwa członkowskiego o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych.

VI. Wnioski

121. W świetle przedstawionych powyżej rozważań proponuję Trybunałowi udzielenie następującej odpowiedzi na pytania prejudycjalne przedłożone przez Kammergericht Berlin (wyższy sąd krajowy w Berlinie, Niemcy):

Artykuł 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego należy interpretować w ten sposób, że określa on jurysdykcję także w odniesieniu do postępowań prowadzonych przed organami sądowymi państwa członkowskiego o wydanie krajowych poświadczeń spadkowych.

³² Wprowadzenie utrzymanej w tym duchu zmiany brzmienia projektu rozporządzenia proponowano również w doktrynie. Zobacz publikacja przywołana w przypisie 8, nb. 280.

³³ Wyróżnienie moje.